

defined. Their contents and structure are theoretically grounded. The influence of the cyberspace on the organization of educational process in a higher educational establishment is determined.

Key words: *Higher educational establishment, foreign language teaching techniques, teacher, student.*

Осова Ольга Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент; доцент кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. E-mail: osova_olga@mail.ru

Osova Olha Oleksiyivna – Candidate of Pedagogic Sciences, Assistant Professor, Assistant Professor of the Foreign Philology Department of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council. E-mail: osova_olga@mail.ru

УДК: 378.015.31 : 172.12 (045)

ДОСВІД ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Г. Ф. Пономарьова

У статті розглядаються питання громадянського виховання сучасної студентської молоді через усвідомлення єдності становлення громадянської компетентності крізь призму формування духовної культури, а також надається аналіз програми громадянського виховання студентів педагогічних коледжів на прикладі Харківського, Красноградського коледжів та Балаклійської філії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, розкривається її мета, завдання, принципи, педагогічні умови, зміст, форми і засоби виховної діяльності.

Ключові слова: *громадянське виховання, громадянська культура, патріотизм, духовна культура, студенти педагогічних коледжів.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах удосконалення та реформування української системи освіти важливим питанням є відродження культурно-духовних здобутків, перехід до культуротворчої системи освіти в цілому. Необхідність такого

оновлення пов'язана з тим, що тільки піднявшись на вершину національної культури, людина може розкрити для себе загальнолюдські цінності, навчитися розуміти і поважати культурно-духовну спадщину і досягнення інших народів. Щоб бути патріотом, любити Батьківщину, необхідно відчувати духовне життя народу, творчо укріпити себе в ньому. Щоб бути гідним звання громадянина, необхідно прийняти мову, історію держави, правосвідомість, світобачення як свої власні, так і інших. Отже на сьогодні все більш актуальною стає теза про відродження духовності, виховання громадянськості і патріотизму, які тісно пов'язані з формуванням національних (патріотичних) та інтернаціональних (загальнолюдських) почуттів, необхідних для співпричетності до цінностей людської Культури.

Громадянськість і патріотизм є аспектами духовної культури особистості, тому рішення проблеми громадянсько-патріотичного виховання знаходиться в площині формування духовної культури підрастаючого покоління, яку ми розглядаємо як складну інтеграційну особову властивість, що включає гуманістичні компоненти базової культури особистості в їх духовній цілісності. Ідея особистості в контексті культури дає напрям духовному життю індивіда. Функцію смислоутворювального механізму тут виконує духовна культура. Процес виховання громадянськості, таким чином, тісно пов'язаний з процесом особистого становлення індивіда і спрямованістю його культурної діяльності на етичній основі. Духовна культура стає базовою властивістю особистості, що визначає гуманні форми її буття в сучасній культурі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Про наявність різноманітних засобів і шляхів формування громадянської культури говорять багато науковців: і соціологи, і філософи, і психологи, і педагоги. Проблемі формування духовно-етичного компоненту громадянсько-патріотичного виховання в педагогічному процесі присвячена низка наукових досліджень П. Симонова, Я. Єршова, О. В'яземського, А. Кузіна та ін.

Ціннісно-смісловий підхід у формуванні духовності розглядають Г. Аванесова, А. Арсенєв, Б. Братусь, Л. Буєва, З. Лекторський, Б. Лихачов, В. Слободчиков, С. Соловейчик, С. Рубінштейн, Г. Шевченко, В. Шердаков, Н. Щуркова, роблячи акцент на включеності людини в світ культури, на етичному самовдосконаленні.

Метою статті є аналіз досвіду громадянського виховання студентів педагогічних коледжів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Громадянська самосвідомість – найважливіша частина суспільної свідомості, в якій сконцентровано уявлення суспільства, окремих його членів про самих себе, про свої соціальні ідеали, цінності, сутність, цілі, орієнтири на майбутнє тощо. Громадянська свідомість – це свідомість члена громадянського суспільства, хоча воно, як затверджують інші знавці, в нашій країні не склалося. Проте це зовсім не зменшує сенсу громадянського виховання. Кожен громадянин, обізнаний зі своїми правами та обов'язками перед суспільством, – це активний поборник створення громадянського суспільства [13].

Важливим на сьогодні залишається питання громадянського виховання студентської молоді, особливо на самих перших етапах здобуття вищої освіти – у коледжах.

Звичайно, проблеми, пов'язані з громадянським вихованням, не лежать на поверхні. Їх треба виявляти, досліджувати. І тут кожен педагогічний, науковий колектив, державна або суспільна структура можуть знайти для себе відповідну нішу.

Серед тих, хто веде такий пошук, – науковці, педагоги, співробітники Кошівського закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Окрему низку ґрунтовних і змістовних досліджень проводять педагоги-практики у структурних підрозділах академії – Харківському і Красноградському коледжам, а також Балаклійській філії. У виховну діяльність підрозділів упроваджено інноваційну програму з громадянського виховання, а також здійснюються соціальні проекти, які дозволяють вирішувати завдання виховання та освіти молоді комплексно, з ухилом на формування громадянських якостей, духовної культури студентської молоді.

Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, що відіграє роль об'єднувального, консолідуючого чинника в суспільному розвитку [4]. В умовах педагогічного коледжу формування всебічно освіченої, компетентної, толерантної, патріотичної особистості відбувається з обов'язковим урахуванням загальнолюдських цінностей, передусім таких, як: висока повага до закону; пошана до національних цінностей інших народів; права людини на життя, гідність, безпеку, рівні можливості; право на свободу думки, совість, вибір конфесії, участь у політичному житті; обов'язки, що виражаються в повазі до

державної демократично обраної влади, національних меншин та їхніх культур тощо [14, с. 64].

Стрижневими ідеями громадянського виховання студентів педагогічного коледжу ми вважаємо:

- формування свідомого громадянина, патріота, професіонала;
- підготовка студентської молоді до життя в демократичній правовій державі, громадянському суспільстві;
- формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, яка дає можливість майбутньому педагогу відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною і захищеною.

Для досягнення зазначених цілей слід сформувати у студентів коледжів стійкі уявлення про світ, про суспільство, про державу і її інститути, про найважливіші соціальні зв'язки і відносини, про політичні і правові засоби регулювання життя людей.

Цілі програми конкретизуються через систему **завдань**:

- удосконалювати систему громадянського виховання, що забезпечує розвиток України як вільної, демократичної держави;
- сприяти оволодінню молодим поколінням знаннями про права і обов'язки людини, про державу, про вибори;
- формувати здатність критично мислити, аналізувати політичну ситуацію, протистояти антиморальним впливам, співпрацювати з іншими людьми;
- сприяти будь-якій діяльності у сфері освіти і виховання, спрямованій на громадянський розвиток молоді, його формування як патріота своєї Вітчизни;
- виховувати повагу до закону, норм колективного життя;
- розвивати громадянську відповідальність як найважливішу рису особистості, що виявляється в турботі про благополуччя своєї країни, збереженні людської цивілізації;
- формувати почуття національного рівноправ'я, повагу до культури і прав інших, віротерпимість;
- створити оптимальні умови для вияву ініціативи, творчості, бажання брати участь у суспільно-політичному житті;
- формувати національну свідомість, почуття приналежності до рідної землі, народу, визнання духовної єдності поколінь, культурної спадщини;
- виховувати почуття патріотизму, відданості, служіння Батьківщині, поваги до Конституції України, законодавчої сфери, державної мови;

- формувати повагу до таких цінностей, як свобода, рівноправ'я, справедливість;

- розвивати політичну культуру засобами громадянської освіти, дати знання про політичну систему і владу на всіх рівнях суспільного життя, про закони і законодавчу систему.

Основними видами діяльності студентів, що реалізуються в межах цієї програми ми визначаємо: *пізнавальну* (збагачує уявлення студентів про навколишню дійсність, формує громадянський світогляд, розширює кругозір); *ціннісно-орієнтовану* (розкриває молодому поколінню духовні та соціально значущі цінності, орієнтує їх на соціально бажану поведінку і прийняття активної громадянської позиції); *художньо-мистецьку* (дозволяє реалізувати індивідуальнотворчі задатки і здібності); *вільне спілкування* (організація взаємозбагачувального дозвілля студентів коледжів); *ігрову* (створює емоційно-пізнавальний фон, розвиває потребу в соціальній взаємодії, дозволяє в емоційно привабливій формі засвоїти знання, форми і способи поведінки, сформувати ставлення до Батьківщини і кожної окремої людини). При організації діяльності студентів враховується необхідність опори на цілісну структуру: потреби – мотив – мета – засоби – реалізація – результат.

Зазначимо, що програма з громадянського виховання студентів педагогічних коледжів передбачає таку організацію діяльності: поєднання перспективності та актуальності запланованих видів роботи; різноманітність змісту, форм і методів, оптимальне поєднання інформованості та організації діяльності студентської молоді; реальне врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів, рівня їхньої підготовленості до умов життя; громадянська освіта не нав'язується «зверху», а передбачає особистісну зацікавленість учасників педагогічного процесу в цій діяльності; наступність, систематичність і послідовність в організації процесу громадянського виховання особистості; підтримка самостійності і створення вільної атмосфери, розвиток індивідуальної і колективної сприйнятливості; цілеспрямованість і конкретність виховних завдань; гнучкість плану, можливість змінювати тривалість і послідовність видів роботи, форм занять.

У Харківському, Красноградському коледжах і Балаклійській філії робота із реалізації програми громадянського виховання здійснюється у таких формах:

- *розвиток політичної свідомості й культури: фестиваль «Традиції країн світу», круглі столи «Жінки в історії України», науково-практичні конференції «Проблеми виховання патріотизму у сучасному суспільстві», «Політичний і економічний розвиток сучасної України»;*

- *засвоєння комплексу правових знань та обов'язків: лекції: «День соборності», «Вшанування героїв КРУТ», «Феномен Українського козацтва»; науково-практичні конференції «Українська держава і суспільство: історія, сучасність та перспективні напрями розвитку патріотизму», «Патріотичне виховання молоді в умовах сучасності», «Політична влада та її суб'єкти», «Всеукраїнський тиждень права»;*

- *особистісне присвоєння громадянських цінностей: національно-патріотичні свята «Масляна у військовому шпиталі», «Оберіг для військового», «День пам'яті і примирення», «День Перемоги», волонтерська допомога військовим у шпиталях, акції: «Напиши листа захиснику», «Новорічна ялинка для військових», «Віддай форму військовому – допоможи захистити Україну», «День боротьби з тоталітаризмом», «День рідної мови», «День жалоби за загиблими на майдані», конкурси «Патріотична пісня», «З Україною в серці» (фотоконкурс), арт-подорож: «Мальовнича Україна»*

- *долучення особистості до системи відповідальної залежності й морального вибору в умовах суспільства: акції: «Вища школа Харківщини – шкільним бібліотекам Луганської та Донецької областей», «День довілля», виховні заходи «Виховання патріотизму у студентської молоді», «Мій вибір життя!», літературно-музичні вечори: «День визволення в'язнів із фашистських концтаборів», «День пам'яті жертв голодомору», вебінар «Європейський вибір – новий стандарт для України» (спільно зі студентами Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії)*

- *формування норм правової поведінки студента, що реалізовувалося шляхом обговорення в навчальних групах матеріалів періодичної преси, ознайомлення із законодавчим актами України, проведення таких видів занять: лекції: «Що значить дотримуватися «букви закону», «Закон і право», «Сім'я та її роль у вихованні та житті людини», «Чесність, справедливість, моральна чистота майбутнього педагога», «Соціальний захист і профілактика правопорушень серед молоді», «Конституція України – проблеми й завдання правового виховання студентства» та інші; круглих столів та диспутів «Правове суспільство, яким йому бути?» тощо.*

У результаті реалізації програми громадянського виховання у студентів педагогічних коледжів формується громадянська позиція, вони демонструють політичну та громадянську зрілість, що припускає високий рівень демократичної свідомості, прихильність демократичним цінностям і загальнолюдським ідеалам, відкритість світу, політичну і правову компетентність, усвідомлення і прийняття своїх прав і обов'язків як членів суспільства, активну долученість до суспільно-політичного життя.

Зміст роботи з виховання громадянської культури і патріотизму складають також заходи: святкування річниць вигнання нацистських окупантів з України; фестивалі патріотичної пісні; День пам'яті та примирення (перегляд фільмів); відвідування Національного меморіального комплексу «Висота маршала І. С. Конєва»; Річниці Перемоги над нацизмом у Європі (свято, зустріч із ветеранами, учасниками АТО).

Також важливим є розробка навчальних посібників з цієї актуальної проблеми. Підготовлені викладачами коледжів програми і методичні рекомендації для майбутніх викладачів у справі формування громадянської культури і патріотизму дають можливість прослідкувати сучасні механізми реалізації народовладдя, починаючи з їх історичного коріння і виходячи на актуальні проблеми наших днів.

Висновки й перспективи подальших розвідок з даного напрямку. Досвід показує, що громадянське виховання не можна відривати від інших напрямів і форм виховної діяльності, і тим більше протистояти їм. Для виключення подальшого погіршення стану необхідно повернути країну на шлях самобутнього духовно-етичного розвитку. Тільки так можна протистояти ворожій ідеології. Це необхідно покласти в основу громадянського виховання молоді.

Досвід Харківського, Красноградського коледжів і Балаклійської філії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради свідчить, що цілеспрямоване, методично і практично сплановане громадянське виховання послідовно формує в майбутніх педагогів риси громадянина України: національну свідомість і людську гідність, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини, глибоке розуміння й відповідальне ставлення до громадянського обов'язку, повагу до Конституції України, Законів України, державної символіки, державної мови тощо.

Література

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С.124-129.
2. Вишневський О. Сучасне українське виховання: Пед. нариси / О. Вишневський // – Львів, 1996. – 235 с.
3. Грабовська І. Проблема засад дослідження українського менталітету та національного характеру / І. Грабовська // Сучасність. – 1998. – № 5.
4. Дзюба І. Між культурою і політикою / І. Дзюба. – К : Сфера, 1998. – 374 с.
5. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст / О. Забужко // – К : Факт, 1993. – 156 с.
6. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (лінгво-культурологічна концепція). – Від Олександра Потебні до теорії мовного релятивізму / Р. Кісь // - Львів : Літопис, 2002. – 303 с.
7. Кукушкін В.С. Теория и методика воспитательной работы : уч. пособие / В. С. Кукушкін. – Ростов-на-Дону: Изд. центр Мао Т. – 2002. – 320 с.
8. Культурне відродження в Україні. – Тернопіль, 1993.
9. Нариси історії української інтелігенції: У 3-х т. – К., 1994.
10. Методика воспитательной работы / Под ред. В.А. Сластенина. – Москва : Academia, 2002. – 114 с.
11. Українська народність: нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. - К., 1990.
12. Сухомлинська О. Рефлексії про генезу духовності в контексті виховання : на шляху до синтезу парадигм / О. Сухомлинська // – Історико-педагогічний альманах. Вип. 1. 2005. – С. 5-20.
13. Шевченко Г. Духовність і цінності життя / Г. Шевченко // Духовність особистості: методологія, теорія, практика. – Вип 5. – С. 3-15.
14. Огородник Л. Становлення системи громадянського виховання в умовах розвитку української державності / Л. Огородник // Проблеми освіти : Наук.-метод. рб. – К.: Наук.- метод. Центр вищої освіти, 2001. – Вип. 26. – С. 64.

ОПЫТ ГРАЖДАНСКОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО КОЛЛЕДЖА

Г. Ф. Пономарева

В статье рассматриваются вопросы гражданского воспитания современной студенческой молодежи путем осознания единства становления гражданской компетентности через призму формирования духовной культуры, а также дается анализ программы по воспитанию гражданской культуры и патриотизма у студентов педагогических колледжей на примере Харьковского, Красноградского колледжей и Балаклійского филиала Комунального учреждения «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета, раскрывается ее цель, задания,

принципы, педагогические условия, содержание, формы и средства воспитательной деятельности.

Ключевые слова: гражданское воспитание, гражданская культура, патриотизм, духовная культура, студенты педагогических колледжей.

EXPERIENCE OF CIVIC EDUCATION OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL COLLEGES

H. F. Ponomaryova

The article deals with the modern civic education of students through the understanding of the formation of the unity of civic competence in the light of the formation of spiritual culture, and provides analysis of the education program of civic culture and patriotism in students of higher educational institutions on the example of Kharkiv, Krasnohradsk colleges and Balakliia Branch of Municipal institution «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy» of Kharkiv regional council. The author reveals its purpose, objectives, principles, pedagogical conditions, content, forms and methods of educational activities.

Keywords: Civic education, civic culture, patriotism, spiritual culture, students of higher educational institutions.

Пономарьова Галина Федорівна – доктор педагогічних наук, професор, ректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна). E-mail: marinavik@ukr.net

Ponomaryova Halyna Fedorivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council (Kharkiv, Ukraine). E-mail: marinavik@ukr.net